

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Narrationis probilitas, ex quindecim rebus petita. Capvt XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Ultima est *ἡλικία*, quæ res gestas non tam docet, quam exaggerat.

Ex ijs perspicuus fiet narrationis usus, siquidem in genere demorstratio, ut in laudatione personæ utendum *καταδιηγήσει*, & *διεσκέυει*, cum tota res narratiua sit, sed non exili filo pertexenda, verum magnis, & colucentibus styli gemmis decoranda.

In concionibus, & Chrijs, seu orationibus, & scientiæ, & quæstionis, nulla est *ἡλικία*, aut primaria narratio, sed eius vicem implet generalis propositio. Variæ tamen sunt *παράδιηγήσεις*.

Propositio generalis implet vicem narrationis.

Concionum & Chrijs narrationes quæ & Narrationis v. sui in Chrijs Concione Generetudis & cat.

In genere iudiciali opus est semper narratione, nisi constet omnino de re gesta in iudicatore, & reum. Sed ea pro prudentia oratoris locum nonnunquam mutat, ubi aliqua ante constitutionem causæ præiudicia, & similia sunt amolenda. Aliqua etiam retinet, alia immutat, alia colorat, alia inuertit, alia exaggerat pro causæ, & rei necessitate.

In genere deliberatiuo non est vbique necessaria *ἡλικία*, si constet de re, de qua deliberatur. Sin autem, & *ἡλικία* plerumque, & *ἀρτί-ἡλικία* utendum est, *consilium resq; locustq; dabit*. Nunc narrationis in viuere sumptu vitia, & virtutes consideremus.

Narrationis vitia ostendit.

CAPVT XIV.

Prolixitas narrationis inerti fluius similit.

Primum, est prolixitas, quam, ut ait D. Gregor. Nazianz. ad Helladium rebus mestis maxime oportet, non verbis, aut verbis fit, ubi quis se viriliter expedire non potest, sed ut iners fluuius lutum, & cœnum turbidis aquis agrè volurat: res querit ab o-uo, ubi nihil est opus, frigida, & oriosa adiuncta confectatur, quæ languida, & inacti oratione non sine rudio prosequitur.

Secundum, Parentheses crebræ, & longæ, quæ sermonem institutum aliud trahunt, distrahunt que non sine multis ineptijs.

Tertium, ambiguitas verborum, sententiarumque, ut si quis dicat, aiit Pyrrhum Romanos hoc pralio fudisse. Quis inde victor, quis victus intelligi potest?

Quartum, nimia personarum, rerumque multitudo, & confusio, vno veluti impetu sensibus obiecta, animum confundit auditoris. Distendere oportet paulatim narrationem,

nec omnia eiusdem membra in nodum contrahere.

Quintum, quicquid incredibile, & fabulis simile præter communem naturam, præter morem, & rationes, atque vias agendi.

Sextum, Dictio humilis, oblcura, improprio.

Septimum, Dissolutio sine ylo decore, nexu, & articulis.

Octauum, Eiusdem verbi crebra, & inepta repetitio.

Narrationis virtutes.

CAPVT XV.

Contra Narrationem decent virtutes.

Timor tabula

Prima, expedita breuitas, in qua nihil tamen mancum, nihil concisum, & decurtatum videatur, neq; enim putes te semper Timantis tabulas auditoribus obijcere, in quibus plus intelligendum erat, quam pingereur; si vis intelligi, narrare oportet, sed caue, ne longas periodos, ubi nihil opus est, curiosus hic ffectes; breuitas percommoda conficietur simplicibus verbis, semel vnaquaque re dicenda, nulli rei, nisi vt dilucidè dicas seruido.

Secunda perspicuitas, qua oratio, vt pellucidus amnis fluit, & ea fit vsitatis verbis, proprijs, dispositis, aut circumscriptione conclusa, aut intermissa, aut concisione verborum.

Tertia, probabilitas est in genere, si non minus compta oratio, atq; expolita, si est auctoritas, & pondus in verbis, si sententiæ, vel graues, vel apte opinionibus hominum & moribus.

Narrationis probabilitas, ex quindecim rebus petita.

CAPVT XVI.

In specie quindecim enumerantur à Cicerone, quæ ad probabilitatem spectent, & à Maioragio his vulgaribus exemplis illustrantur, quæ in iuuenturis gratiam hic subijcere non erit superuacaneum.

Primo, personæ in quibus considerantur nomen, natura, victus, fortuna, habitus, affectio, studia, consilia, facta, casus, orationes.

Ii 3

No-

Nomen, vt pro Rosc. Amer.

[Nam duo isti sunt, T. Roscij, quorum alteri Capitori cognomen; iste qui adest, magnus vocatur.]

Natura considerantur, vt, an timidus, an audax, an fortis, an prodigus, an auarus, an liberalis, robustus, aut infirma valetudine, atque ita de reliquis, vt Cicero de P. Clodio.

[Vbi vidit homo ad omne facinus paratissimus, fortissimum virum, inimicissimum suum, certissimum consulem.]

Virtus etiam spectatur, vt pro Roscio Amerino.

[Cum hic filius assiduus in praedijs esset, cumque se voluntate patris rei familiaris, vitæque rusticæ dedisset.] Pro P. Quinctio docet Næuium scurrilem vitam egisse, neque iura societatis didicisse, Pro M. Caelio docet cum in adolescentia cum optimis viris vixisse.

[Nemo hunc M. Caelium in illo ætatis flore vidit, nisi aut cum patre, aut mecum, aut in M. Crassi castissima domo, cum artibus honestissimis erudiretur.]

In fortuna spectatur nobilitas, & diuitiæ, atque his contraria, vt pro Roscio Amer.

[Sextus Roscius pater huius municeps Amerinus fuit, cum genere, & nobilitate, & pecunia, non modo sui municipij, verum etiam eius vicinitatis facile primus, tum gratia, atque hospitij florens hominum nobilissimum.]

Habitus, vt pro Quinctio.

[De Sexto Nævio fit magna mutatio loci, non ingenij, nam qui ab adolescentulo quæstum sibi instituisset, sine impendio, postquam nescio quid impendit, & in commune contulit, mediocri quæstu contentus esse non poterat.]

Affectio differt ab habitu, quia habitus est diuturnior, affectio facile mutatur, vt lætitia, spes, moeror, timor. Cicero pro Q. Ligario.

[Quo audito partim cupiditate inconsiderata, partim cæco quodam timore, primò salutis causa, post etiam studij sui, quærebant aliquem ducem: Paulò post atque ille, nõ mediocri cupiditate arripuit imperium.]

Studium est vehemens animi applicatio ad aliquid agendum, quæ in persona consideratur, vt pro Archia Poeta.

[Nam, vt primùm ex pueris excessit Archias, atque his artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, sc ad scri-

bendi studium contulit.]

Consilia sæpè explicantur in narrationibus, vt pro Rosc. Amer.

[Consilium cæperunt plenum sceleris, & audaciæ, vt nomen huius de parricidio deferrent.]

Facta, vt pro Milone.

[Subitò reliquit annum suum, seq̃e in annum proximum transtulit. Item, Roma subitò ipse profectus pridie est.]

Casus est, qui præter spem, atque opinionem accidit, vt pro Q. Ligario.

[Bellum subitò exarsit, quod, qui erant in Africa antè audierunt geri, quàm parari.]

Orationes multò probabiliorẽ sæpè narrationem faciunt, vt pro Milone.

[Palam agere cæpit, & apertè dicere occidendum Milonem. Item etenim palam dictabat consulatum Miloni eripi non posse, vitam posse.]

Hæc omnia sunt in personis consideranda.

Secundò, fit narratio probabilis à temporibus, vt pro Q. Ligario.

[Q. Ligarius, cum esset adhuc nulla belli suspicio, Legatus in Africam cum Proconsule C. Confidio profectus est.] Pro M. Caelio, docet à tempore, Caelium Cautinæ familiarẽ non fuisse.

Tertiò, à loco, vt pro Milone, vt

[Antè fundum suum insidias Miloni collocaret.] Sæpè etiam à loco narrationes incipiunt, vt 3. in Verrem, [Oppidum in Hellesponto Lampfacum, Iudices.] Interdum locus, & tempus vnà copulantur, vt pro Roscio Amerino, [Occiditur ad balneas palatinas, rediens à cœna Seruius Roscius.]

Pro Milone, [Fit obuiam Clodio ante fundum eius, hora ferè vndecima, aut non multò fecus.]

Quartò, si cuiusque facti, & euenti causa ponetur, erit probabilis narratio, causarum enim explicatio fidem facit, vt

[Cur Clodius insidias Miloni fecit? quia occorrebat ei maneam, ac debilem Præturam suam futuram consule Milone.]

Quintò, si testata dici videbuntur, vt pro Milone.

[Quin etiam Fauonio fortissimo viro querenti ex eo qua ipse futeretur Milone viuo: respondit, triduo illum, ad summum quatrduo petiturum: quam vocem eius, ad hunc M. Catonem statim Fauonius detulit.]

Sextò,

Sexto, si cum hominum opinione, ut pro Roscio Amerino.

[De vita rustica, quae vita maximè diiuncta à cupiditate, & cum officio coniuncta.] & pro Milone, [fecerunt seruos in tali re facere voluissent.]

Septimo, si cum auctoritate coniuncta, ut pro Roscio Amerino.

Etenim rectum putabat pro eorum honestate se pugnare, propter quos ipse honestissimus inter suos numerabatur.

Autoritas verò maximam vim habet ad faciendam fidem, vel in eo, qui dicit, vel in eo, de quo dicitur. Nam auctoritate magna praeditis hominibus facilius creditur, quia nulla est in eis mendacij suspicio, & quae dicuntur de viro magnae auctoritatis, facile probantur: ut si quis narret Catonem esse amantem patriae, alienum ab avaritia, fortem, & constantem in negotijs, potest etiam auctoritas ad imperium referri, ut in Verrinis Cicero multa narrat, quae Verres pro auctoritate Imperij, quod gerebat, flagitiosè perpetrarat.

Octauo, si cum lege, ut pro Milone Cicero lege naturae probat vniciuque licere vim repellere.

[Est enim (inquit) haec, Iudices, non scripta, sed nata lex, &c.]

Nono, si cum more, & consuetudine, ut in eadem oratione.

Sin hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa praefecit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propulsarent, &c.

Decimo, si cum religione coniuncta, ut ibidem.

[Iter solemne, legitimum, necessarium Miloni esse Lanuuium ad flaminem prodendum, quod erat dictator Lanuuij Milo.]

Vndecimo, si probitas narrantis significabitur, probis enim viris facile credi solet. Idco Aristoteles inter probationes artificiosas, mores etiam ipsius rei, si exprimantur, annumerat, ut pro Milone.

[Nihil dico quid Respublicae consecuta sit, nihil quid vos, nihil qui omnes boni, nihil sane id profero Miloni, qui hoc fato natus est, ut ne se quidem seruare potuerit, quin vna Respublicae vosque seruaret.]

Duodecimo, si antiquitas, hoc est, oratio-

nis grauitas, quae antiquitatem quandam, & venerationem praeseferat, ut pro Milone.

[Qui non honoris gradum spectaret, ut caeteri, sed & Lucium Paulum Collegam effugere vellet, singulari virtute ciuem, &c.]

Tertiodecimo, si memoria dicentis significabitur, nam ea quae promptè, & memoriter narrantur, vera esse videntur, cum autem quis haeret, & in dicendo vacillat, neque sibi constat, ficta loqui videtur, ideo prouerbio datur, mendacem esse memorem oportere.

Quartodecimo, si orationis veritas, hoc est, si antea solitus est vera dicere, probabile est enim, eum qui semper antea veridicus fuit, etiam nunc vera narrare; mendax autem id assequitur, ut neque cum vera dicit, ei credatur.

Vltimo, vitae fides maximè probabilem orationem efficit, siquidem vita anteacta firmum quoddam testimonium est: sceleratus enim, & improbus nullam fidem habet, probò verò homini facile creditur: idcirco dicunt oratorem bonum vitum esse oportere.

Quarta virtus Narrationis suauitas, in decem partes diuisa.

CAPVT XVII.

Quarta virtus suauitas, quam decem efficiunt.

Primo, admiratio, quae tum excitatur, cum aut magna, aut noua, & inaudita dicimus. Magna, ut si quis narraret à Scipione adolescente defensum fuisse patrem, ac protectum, cum Annibal eum vrgeret in praelio. Ita ostendit Cicero, magnum fuisse factum Caesaris Octauiani, quòd adolescens, ac penè puer, exercitum veteranorum compararit, patrimonium effuderit, & M. Antonij furori obstiterit; quin eiusdem factum ostendit esse nouum, & inauditum.

Multa, inquit, memini, multa audiui, multa legi, nihil ex omnium saeculorum memoria tale cognoui. Ita pro Aulo Cluentio, [O mulieris scelus incredibile, & praeter hanc vnam in omni vita inauditum.]

Secundo, expectationes concitatae multum delectant, cum dubitant auditores, quòd res sit euasura, ut pro Aulo Cluentio.

Summa omnium expectatio, quidnam sententiae ferrent nummarij Iudices. Et cum essent